

KRONIKKEN

Hvorfor andetsproglæsning?

Hanne Vedel

Indvandrerlærer, læsepædagog.
Flygtningehjælpens Sprogskole,
Hillerød.

Gitte Østergaard Nielsen

Cand.mag. Indvandrerlærer.
Souschef, Flygtningehjælpens
Sprogskole, Hillerød.

„Hvem siger, at de voksne udlændinge overhovedet har brug for at (lære at) læse på dansk?“

Sådan lød spørgsmålet temmelig provokerende for nogen tid siden til en af os på et indvandrerlærerkursus.

Bevæggrundene til at spørge har sikkert været flere. Dels kan det måske umiddelbart virke urimeligt at satse på læsning, hvis eksempelvis kursisternes danske talesprog har åbenlyse mangler. Dels kan man mene, at det stadig er muligt at *”kunne klare sig”* selv om man ikke kan læse danske tekster - der er jo i øvrigt også så mange danskere, der ikke læser særlig godt.

Vi vil imidlertid argumentere for, at begge påstande er forkerte eller i det mindste bør diskuteres. Efterfølgende vil vi beskrive, hvad vi mener der skal til, for at en god læseundervisning kan blive en realitet.

Læsning som et krav til alle

Gennem de senere år har der været en voldsom læsedebat i medierne. Hverken danske børn, unge eller voksne læser godt nok. Når læsning i den grad er nået frem til overskrifterne, kan det næppe tages som udtryk for en fiks idé. Tværtimod. Der er tale om basale færdigheder på linie med kendskab til

regning/matematik, som debatten efterhånden også udvides med.

Grundlæggende hænger denne fokusering sammen med ændringer i arbejdsmarkedets struktur og dermed ændringer i kravene til dagens arbejdskraft. Det ganske håndgribelige udtryk herfor er, at store virksomheder som bl.a. Novo Nordisk lader en læse-/skrive- og regneprøve indgå ved ansættelse af ny arbejdskraft. De allerede ansatte testes nu og tilbydes kurser, hvis der er behov for det. Kun akademisk uddannede kan undslå sig 'tilbudet' om at blive testet.

Arbejdsprocesserne er ændret i mere kompliceret teknisk retning. Dette samt øgede krav om omstillingsevne og fleksibilitet stiller andre og øgede krav til arbejdskraften. Dette gælder ikke mindst regne- og læse-/skrivefærdighederne, men også de såkaldt 'bløde' personlige kvalifikationer som fleksibilitet, samarbejdsevne, initiativrighed osv. Uanset placering i et arbejdshierarki.

Disse krav gælder danskere, som nu sendes på læsekurser, men så sandelig også voksne udlændinge, der vil gøre sig håb om at få et arbejde. At lukke øjnene herfor eller at fortie denne sandhed er ikke blot at gøre de voksne udlændinge en bjørnetjeneste, men er også et udtryk for en mangelfuld og inkompetent informationsgivning. Og så bør vi naturligvis også nævne, at det forventes, at privatpersonen uden for arbejdslivet er i stand til at læse en lang række tekster af forskellig art: aviser, skrivelser fra beboerforeninger, brugs-

anvisninger, meddelelser til/fra barnets skole osv. - for at kunne følge med og fungere som 'almindelig samfundsborger'.

Voksne udlændinges færdigheder

Af vores undersøgelse „*Voksne udlændinges læsefærdigheder*” fremgår det, at også særdeles veluddannede voksne har vanskeligheder med at læse hverdagens tekster. Vi anvendte til vores undersøgelse det samme læsetestmateriale som blev brugt i den store undersøgelse „*Danskernes læsefærdigheder*”. Denne viste at 12 % af undersøgelsespersonerne, svarende til omkring 400.000 voksne danskere, havde svært ved at læse hverdagstekster. Resultatet af vores undersøgelse viste, at ikke mindre end en tredjedel af de udlændinge, der netop skulle til VUF-prøve* eller Dansk Prøve 2**, havde problemer.

Hvorfor er det så svært?

Af vores undersøgelse var det ikke muligt at konkludere med hensyn til utilstrækkelige afkodningsfærdigheder (altså den 'tekniske side' af læsningen). Derimod var der én afgørende konklusion: Ordforrådet hos disse voksne udlændinge er - sammenlignet med voksne danskere - meget ringe. Dette måtte vi konkludere på baggrund af brug af en deltest i den såkaldte OK-test (Specialpædagogisk Forlag, 1993). Vi mener

* VUF-prøve: Voksenuddannelsesforberedende prøve, der bl.a. giver adgang til VUC - voksenuddannelse.

** DP2: Danskprøve, der kræves til de fleste videregående uddannelser.

desuden at de fleste næppe er i stand til at benytte adækvate læsestrategier i forhold til de forskellige teksttyper. Det siger erfaringerne os, men til en vis grad kunne vi også ved selvsyn observere det ved selve prøveafholdelsen.

I en undersøgelse fra Danmarks Pædagogiske Institut, „*Læseundervisning af voksne indvandrere*“, er der også et eksempel på, hvordan eleverne i en VUF-klasse læser umiddelbart før sprogskoлеforløbet afsluttes med en VUF-prøve. Heraf fremgår det, at der også er visse afkodningsvanskeligheder. De voksne udlændinge kunne i flere tilfælde lytte-forstå enkeltord, men ikke med samme sikkerhed læse-forstå samme enkeltord. Hvorvidt der her var tale om deciderede afkodningsvanskeligheder, forstået som vanskeligheder med at udnytte det fonematiske og/eller det morfematiske* princip, var undersøgelsen ikke baseret på at vise. Men den viste, at hverken læsesikkerhed eller læsehastighed i forbindelse med det benyttede ordkorpus ligger på niveau med danskerne. Læsningen af et kendt ordkorpus var - af endnu ikke analyserede grunde - alt for langsom.

Skal alle have læseundervisning?

Nej, ikke nødvendigvis. Der vil være en lille gruppe blandt analfabeterne - især førstegenerationsindvandrere, som har været her mange år - som ikke

* Det fonematiske princip: sammenknytning af bogstav og lyd.

Det morfematiske princip: sammenknytning af f.eks. rod-bøjning - eller afledningsmorfem med betydning.

er motiverede, og som langt foretrækker at blive bedre i den mundtlige kommunikation frem for at skulle til i en måske sen alder at slås med sammenknytning af enkeltbogstaver og fremmede lyd. I sådanne tilfælde bør undervisningstiden - hvis det er et ønske hos den enkelte deltager - benyttes mere hensigtsmæssigt.

Men ellers? **Ja!**

Læseundervisning og læsetræning

Det er vigtigt at skelne mellem *læseundervisning* og *læsetræning*.

Læseundervisning har som formål at den enkelte øger sin 'basale læsekompetence'. Hvis der er afkodningsvanskeligheder (problemer med 'teknikken') må - alt efter vanskelighedernes art - udnyttelsen af det fonematiske og/eller det morfematiske princip trænes. Hvis der er manglende kendskab til eller manglende brug af forskellige læsestrategier, må der arbejdes med dette aspekt. Den enkelte skal lære at vælge strategi ud fra læseformålet. Alt sammen vigtige opgaver i den gode undervisning og aspekter, som gør den enkelte til en mere kompetent læser.

Så er der *læsetræningen*. I de fleste tilfælde vil det være en god idé også at give plads til læsetræning i undervisningstiden. Hermed menes der, at deltagerne får lejlighed til - i ro og mag - at sidde og læse selvstændigt uden afbrydelser. Enten kan der være tale om læsning i en frilæsningsbog eller f.eks. læsning af ugeblade. Det vil i de fleste tilfælde være centralt i det mindste at

introducere til 'den frie læsning' på sprogskolen. Det er et videre mål, at den enkelte vil 'læsetræne' i fritiden, læse småbøger og blade. Læreren bør være behjælpelig med at finde egnet materiale med hensyn til indhold og sprogligt niveau (se „Læsepædagogens liste over lettere bøger for unge og voksne“). Som inspiration til læsekurser for voksne udlændinge og læsning af autentiske tekster kan der henvises til „At se skoven“, „Mål og metoder i læseundervisningen for andetsproglæsere i dansk“ og „Et kvalitets- og pædagogisk udviklingsarbejde i indvandrersundervisningen“.

Der skal læses meget og meget mere, hvis læsekompetencen skal øges. Den læsning, der kan finde sted på sprogskolen, er ikke tilstrækkelig.

Men hvorfor al den læsning? Jo, dels giver megen læsning bedre læsning. Afkodningen og strategierne trænes. Men ikke mindst set i et andetsprogs-perspektiv er der andre, vægtige grunde til, at megen læsning bør finde sted. Især er det centralt, at ordforrådet udvides og nuanceres via læsning. Måske er det måden, hvorpå ordforrådet især kan øges kvantitativt, og ikke mindst nuanceres kvalitativt (se Sprogforum nr. 3 om ordforråd).

Læsning er ikke blot et krav i dagens Danmark, men bør være et centralt led i sprogtiltagelsen. Derfor bør alle læse!

Brugen af tekster i undervisningen

Hermed har vi imidlertid intet sagt om, at al undervisning bør tage sit afsæt i tekster. Der bruges utrolig meget

papir i undervisningen - i form af kopier, hæfter, bøger. Men sjældent er der tale om læseundervisning eller læsetræning i den her beskrevne forstand (se „Læseundervisning af voksne indvandrere“).

Det er naturligt nok at der benyttes (mange) tekster i undervisningen. Det er imidlertid spørgsmålet, om ikke den danske virkelighed i langt højere grad direkte bør inddrages og udnyttes i andetsprogsundervisningen, ikke mindst i undervisningen af såkaldte 'langsomme indlærere' (se Karen Risagers artikel i Sprogforum nr. 1 om den etnografiske metode). I „Hvorfor er det så svært at lære dansk?“ understreger flere af forfatterne, at langsomme indlærere ofte vil være dårlige læsere. Derfor er det ikke hensigtsmæssigt at indsnævre undervisningsafsættet til brug af skrevne tekster (samme synspunkt genfindes i „Sku' det være dansk?“). Men at der i høj grad er brug for læseundervisning og læsetræning er der også enighed om!

Hvad skal der til?

I „Bekendtgørelse om undervisning af voksne indvandrere m.fl.“ står der i Stk. 2: „For at kunne klare sig som borger i det danske samfund og påtage sig erhvervsarbejde, forudsættes, at indvandrerens er i stand til at forstå dansk, herunder læse de hverdagstekster, man møder som borger i Danmark, og meddele sig mundtligt og skriftligt.“

Hvis sådanne mål for læsningen skal opfyldes, vil det være nødvendigt at sætte ind på følgende områder:

- Den kommende indvandrerlæreruddannelse bør indeholde et omfattende modul om andetsproglæsning og -læseundervisning.
- Der bør tilbydes efteruddannelseskurser i andetsproglæsning og -læseundervisning.
- Der bør udarbejdes mere præcise angivelser af, hvad behovene i forhold til aftagerinstitutionerne måtte være.
- læsetestsystemet og læseundervisningen bør revideres og kvalificeres.
- Der bør udarbejdes materialer til såvel læseundervisningen som til selvstændig læsning.

Litteratur

Andersen, Kirsten og Holger Hermansen: At se skoven. Århus: Sprogcentret/Studieskolen, 1995.

Andersen, Kirsten og Holger Hermansen: Mål og metoder i læseundervisningen for andetsproglæsere i dansk. Århus: Sprogcentret/Studieskolen, 1995.

Brems, Jørgen, Gitte Østergaard Nielsen og Anette Hagel: Sku' det være dansk? Kbh.: Undervisningsministeriet, 1997.

Elbro, Carsten, Susan Møller, Elisabeth Munk Nielsen: Danskernes læsefærdigheder: En

undersøgelse af de 18-67-åriges læsning af dagligdags tekster. Kbh.: Projekt Læsning: Undervisningsministeriet, 1991. 142 s.

Jansen, Mogens (red): Et kvalitets- og pædagogisk udviklingsarbejde i indvandrerundervisningen - især set ud fra læsning på dansk. Kbh.: Undervisningsministeriet og Amtsrådsforeningen, 1996.

Kristjánsdóttir, Bergthóra S.: Dansk som andetsprog er også dansk kultur. i: Sprogforum; årg. 1, 1994, nr. 1. S. 19-23.

Læsepædagogens liste over lettere bøger for unge og voksne 1996-97. Læsepædagogen. Stationsvej 26, 2791 Dragør. Tlf: 32 53 69 37; fax: 32 94 17 48.

Nielsen, Gitte Østergaard, et al.: Læseundervisning af voksne indvandrere. Et udviklingsarbejde. Kbh.: Danmarks Pædagogiske Institut, 1996. 191 s. (DPI; nr. 1996.09).

Ordkendskabstesten (OK testen) Af Axel Grønberg et al. Herning: Specialpædagogisk Forlag, 1993.

Skovholm, Jens (red): Hvorfor er det så svært at lære dansk? En antologi om langsom indlæring af dansk som andetsprog. Herning: Specialpædagogisk Forlag 1996.

Sprogforum Årg. 1, 1994/95, nr. 1.

Sprogforum Årg. 1, 1994/95, nr. 3.

Undervisningsministeriets bekendtgørelse nr. 58 af 23. januar 1995.

Vedel, Hanne og Gitte Østergaard Nielsen: Voksne udlændinges læsefærdigheder: en undersøgelse af læsefærdighederne på VUF- og DP2-niveau. Herning: Specialpædagogisk Forlag, 1995. 40 s.